

Tankavaaran kullanhuuhdontakilpailut järjestetään joka kesä.

Seikkailu Tankavaarassa - Enkelihippu

23.12.2022 14.00

Olen kuullut huhun. Jollakin Tankavaaran kultamiehellä on hallussaan kolmekymmentä grammaa painava enkelinmuotoinen kultahippu, isomus. Ryhdyn etsimään hippua Kultakylän saluunoista, ränneiltä ja raiteilta.

Teksti ja kuvat: SARI PÖYLIÖ

Esa Pakarisen pitäisi olla kuollut, mutta hän istuu keskellä päivää Vanhan Vaskoolimiehen kahvilan terassilla soittamassa haitaria. Säestäjä rapsuttaa pyykkilautaa. Lattialaudat notkuvat ja natisevat tanssijoiden alla.

Mr. Gold eli Tankavaaran Kultamuseosäätiön asiamies **Kauko Launonen** hymyilee kysymykselleni.

- En tiedä, mikä yhtye tuo on. Ei välttämättä mikään vakituinen kokoonpano. Kultakylässä on tapana, että ihmiset alkavat soittaa ja tanssia kun siltä tuntuu.

En jää ihmettelemään Esa Pakarisen ylösnousemusta, koska minulla on tehtävä. Onko Launonen kuullut huhun enkelihipusta?

- Hmm, Launonen hymisee.

Hän on nähnyt kolmenkymmenen vuoden aikana hipun poikineen. Miehen omassa rinnassa roikkuu peukalonkokoinen kultakimpale. Hän ei ryhdy lavertelemaan vaan toivottaa minut tervetulleeksi kultamaille.

Vankan männikön keskelle vuosikymmenten aikana noussut Tankavaaran Kultakylä on legendaarinen sekoitus villiä länttä ja Lappia. Lapin kullankaivuun historia alkoi 1800-luvulla ja Sodankylän Tankavaara on aina ollut tärkeä kultamaa. Ensimmäiset huuhdontakisat pidettiin vuonna 1974 ja kolme vuotta myöhemmin alueelta saivat alkunsa maasta toiseen kiertävät MM-kisat.

Tankavaaran Kultakylä on legendaarinen sekoitus villiä länttä ja Lappia.

Kullankaivajat himoitsevat isoja ja kauniita hippuja, mutta huuhdontakisoissa on tavoitteena etsiä parinkymmenen kilon hiekkaämpäristä tuomariston kätkemät 5-12 hippua mahdollisimman nopeasti.

Kilpailijat asuvat Tankavaarassa, mutta kultamailla ei nukuta herroiksi kahden lakanan välissä. Pensaikkoihin parkkeerattujen autojen viereen on viritetty pressuja, joiden alla trangiat pöhisevät ja kultajuttuja kerrotaan. Kultakuume ei katso varallisuutta. Yhden puun alla komeilee uusi mersu, mutta toisen alla napsahtelee ruostuneen japanilaisauton moottori pitkän ajomatkan jälkeen.

Kilpailualuetta halkoo puro, jonka pohjakivet loistavat auringonpaisteessa kultaisina. Yleisö seuraa katetusta katsomosta kilpailijoiden suoritusta. Vaskooleja pyörittävät kilpailijat eivät ympärilleen vilkuile, sillä on kiire, kiire!

Tekniikkaa on kahdenlaista. Yhdet huuhtovat mahdollisimman nopeasti ämpärin tyhjäksi, kun toiset nyhräävät hiekkaeräänsä kourallinen kerrallaan. Löydetyt hiput työnnetään koeputkeen, jota useimmat säilyttävät hampaidensa välissä.

Siististi kammattu ja tahrattomaan pukuun pukeutunut mies loistaa rennosti pukeutuneen kultayleisön joukossa kuin majakka. Vieressäni seisova kullankaivaja osoittaa tahratonta miestä:

- Katso, tuolla istuu valtakunnansovittelija **Lauri Sarasti.** Ota kuva ja pyydä haastattelu.

En ryhdy haastattelemaan Tarastia, mutta kysyn kullankaivajalta enkelihipusta.

- Tiedän hipun, mutta en tiedä, missä se tällä hetkellä on. Sen tarina on surullinen. Se oli jo kertaalleen **Korhosen Kullervon** kynsissä 50-luvulla, mutta hän ei löytänyt sitä.

Huono-onninen kullankaivaja oli konekaivuun pioneeri, joka teki valtauksen Lemmenjoelle. Hanke jäi kesken monen pienen epäonnistumisen takia. Uusi yrittäjä kaivoi ja rännitti Korhosen kertaalleen nostamat maat ja löysi enkelihipun vuonna 2010.

Mutta mistä tiedetään että hippu oli 50-luvulla Korhosella?

Kullankaivaja katsoo minua kärsimättömästi.

- Korhosen kasa oli tiedossa.

Pinssihattu ja ruutupaita ovat kultamiehen kansallispuku.

Selvitysmiehenä tunnettu Lauri Tarasti on Tankavaaran kävijä jo kymmenien vuosien takaa.

En ryhdy ihmettelemään, miten tietty hiekkakasa on säilynyt tiedossa kuusikymmentä vuotta. Jatkan etsimistä.

Kultahiput ovat pienimmästä suurimpaan hengetön, saivare, penikkatäi, täi, lutikka ja russakka. Nimet kertovat millaisten ongelmien kanssa entisajan kultamiehet joutuivat taistelemaan. Viidestätoista grammasta ylöspäin hippu on isomus, jolle annetaan nimi.

Kultahiput ovat pienimmästä suurimpaan hengetön, saivare, penikkatäi, täi, lutikka ja russakka.

Isoimpana Suomesta löydettynä hippuna pidettiin pitkään **Evert Kiviniemen** vuonna 1935 Laanilasta löytämää 393-grammaista Evert-hippua. Toiseksi suurimpana pidettiin **Mikko Aleksanteri Kiviniemen** eli Iso-Aleksin samalta alueelta vuonna 1910 löytämää 385-grammaista Aleksi-hippua.

Iso-Aleksin pojanpojanpojan **Jori Petteri Kiviniemen** mukaan perheen perimätieto kuitenkin kertoo, että Aleksista on otettu kultaa kahden painavan sormuksen valmistukseen. Alunperin hipun on siis täytynyt painaa yli 400 grammaa.

Viimeiset yli sadan gramman isomukset ovat löytäneet **Tauno Leino** vuonna 2009 ja **Risto** ja **Mika Telilä** vuonna 2010. Molemmat hiput löytyivät Lemmenjoelta. Aleksin ja tuoreimpien isomusten välillä ovat sadat, elleivät tuhannet kullankaivajat koetelleet onneaan Lapin maaperässä.

Seison yleisön joukossa odottamassa naisten sarjan ensimmäisen erän päättymistä, kun joku tuikkaa sormen kylkeeni. Pinsseillä lastattuun lierihattuun sonnustautunut mies vilkaisee ympärilleen ja sanoo matalalla äänellä:

- Etsit kuulemma enkelihippua.

- Onko se sinulla?

- Ei mutta minä tiedän kenellä se on.

- Kerro!

Olen liian innokas. Kyse on sentään aineesta, joka maksaa 100 000 euroa per kilo. Mies ryhtyy katselemaan minua silmät viiruina. Näytän kameraani.

- Kuvia minä vain haluan. Lehtijuttuun.

- Tiedän miehen jolla se on, mies sanoo epämääräisesti.

- Missä hän on?

- Täällä.

- Minkä näköinen hän on?

- Tavallisen näköinen, mies sanoo välttelevästi ja astuu kauemmas.

- Mitä hänellä on päällään?

- Ruudullinen paita.

Tietolähteeni katoaa ihmisjoukkoon yhtä nopeasti kuin ilmestyi. Katselen ympärilleni. Joka toisella miehellä on päällään ruudullinen paita.

Naisten sarja päättyy. Lähden syömään.

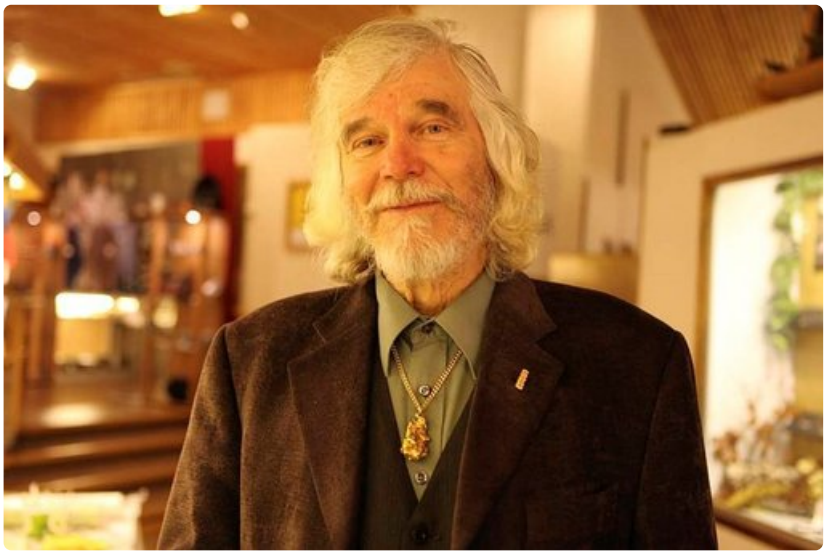
Lauri Tarasti astuu Vanhan Vaskoolimiehen kahvilaan ja ojentaa myyjälle kaksi muovirasiaa.

- Voisinko jättää nämä hillat pakastimeen taksini tuloon asti etteivät ne sula?

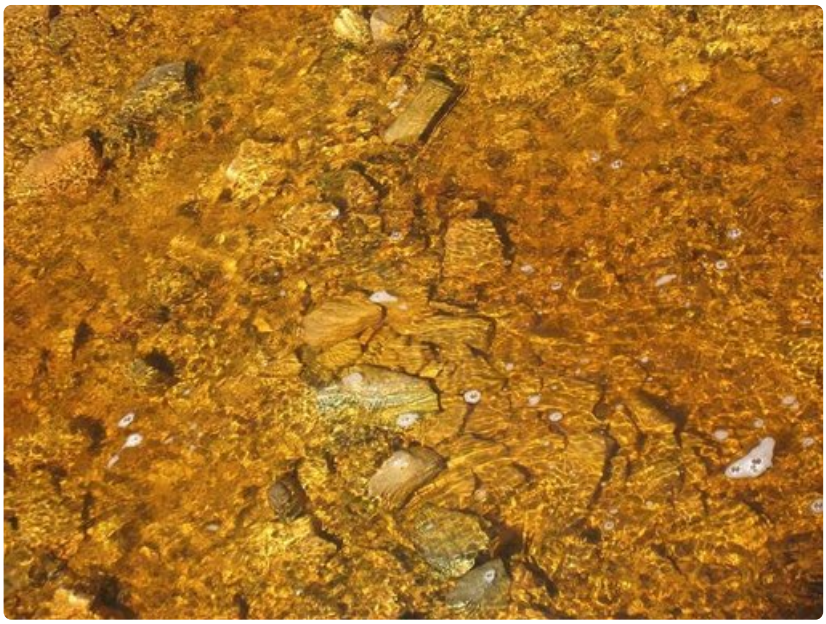
Kahvilassa istuvien kultamiesten päät kääntyvät. Soinnikasta kirjakieltä käyttävä pukumies ei Tankavaarassa merkitse mitään, mutta pukumies, joka osaa lakkojen sijaan puhua hilloista aiheuttaa uteliaisuutta. Kahvilan tyttö ottaa hillat vastaan ja kilauttaa reippaasti:

- Saanko teijän nimen, niin tietävät antaa oikialle ihimiselle vaikken mie ennää oiskaan tässä?

Soinnikasta kirjakieltä käyttävä pukumies ei Tankavaarassa merkitse mitään, mutta pukumies, joka osaa lakkojen sijaan

Mr Gold eli Kauko Launonen on perustanut Tankavaaran Kultakylän, jossa toimii myös maailman ainoa kultamuseo.

Kultapuron pohja loistaa kultaisena.

Iltapäivän auringossa viihdytään Kultakylän raitilla.

puhua hilloista, aiheuttaa uteliaisuutta.

Tarasti ei ryhdy ääntään korottaen mahtailemaan, eikö tyttö tiedä kuka hän on, vaan kertoo nimensä.

Olen varma, ettei Tarasti tunne enkelihipun tarinaa, mutta istahdan hetkeksi kysymään kuulumisia. Miksi korkeimman hallinto-oikeuden hallintoneuvos päsmeltää Tankavaaran Kultakylässä hillarasioiden kanssa?

- Olin puhumassa Kultasymposiumissa. Tankavaara on minulle tuttu kolmenkymmenen vuoden ajalta, sillä toimin aikanaan UK-puiston neuvottelukunnan puheenjohtajana. Tankavaara on yhden miehen eli Kauko Launosen suurtyö, todella upea paikka.

Tarasti kehuu Tankavaaraa, Launosta ja kullankaivuun merkitystä taksin tuloon asti.

Myöhään iltapäivällä päätän luopua etsinnästä. Aurinko on paistanut kuumasti koko päivän. Olemme enemmän kuin poronkuseman päässä napapiirin pohjoispuolella, mutta olen polttanut nenäni.

Eikä enkelihippua ole olemassakaan. Se on samanlainen legenda kuin poronlavan kokoinen kultakimpale, joka kuulemma odottaa Lapin kallioperässä löytäjäänsä. Kokonainen päivä on valunut hukkaan. Minulla on koossa kuvia vain rapaisessa vedessä pyllistelevistä kullanhuuhtojista.

Esa Pakarinen on nostanut haitarin uudestaan syliinsä. Ruutupaitainen mies kutsuu minut tanssiin pokkaamalla haljennutta kumisaapasta. Mies, paita ja saappaat ovat nähneet parempiakin päiviä, mutta niin minäkin. Olen lähdössä humpalle, kun joku taputtaa kevyesti selkääni.

- Minulla on asiaa sinulle.

Ystävällisen näköinen mies. Ruudullinen paita, mutta ei flanellinen. Ei pinsseillä lastattua lierihattua eikä reppua. En keksi mitä asiaa hänellä voi olla ellei hän ole juristi, joka auttaa minua haastamaan enkelihippu-emävalehtelijan käräjille.

Mies vilkaisee ympärilleen ja sanoo hiljaa:

- Haluat kuulemma nähdä enkelihipun. Se on minulla.

Se on kauniimpi ja kiehtovampi kuin minulle on kerrottu. Kulta, *aurum,* suomeksi "hohtava sarastus". Himmeä, hypnoottisesti hehkuva isomus hohtaa sinisellä alustalla omaa valoaan. Eikä se ole mikään hippu. Se on melkein kämmenenkokoinen murikka kultaa Lapin maaperästä.

En sentään tunne kultakuumeen nousevan sisuskaluissani; en ryntää myymään omaisuuttani ja tekemään valtausta kultamaille, mutta ymmärrän miksi monet ovat vuosisatojen saatossa niin tehneet.

FAKTAT TANKAVAARA

Villin lännen tyyliä noudattava Kultakylä majoitus- ja ravintolapalveluineen, MM-kisojen huuhdonta-alue ja maailman ainoa kansainvälinen Kultamuseo.

Sijainti: Sodankylän kunnassa sadan kilometrin päässä kirkonkylältä, 35 kilometrin päässä Saariselältä.

Aktiviteetteja: Kesällä opetellaan kullanhuuhdontaa ja rännitystä, syksyllä vaskataan sekä kerätään sieniä ja marjoja, talvella hiihdetään retki- ja yöhiihtoja.

Tapahtumia: Kullanhuuhdonnan SM-kisat heinäkuussa, Kaamosjazzit marraskuussa.

www.tankavaara.fi

Miten ryhdyt kullankaivajaksi?

1) Tutustu Tankavaaran Kultamuseossa siihen, mitä kullankaivuun historiassa on tehty.

2) Aja Laanilan Savottakahvilaan ja liity Lapin Kullankaivajain Liittoon. Saat kartan yhteisille valtauksille ja oman kaivuualueen.

3) Osta savottakahvilasta vaskooli ja lapio. Pukeudu ulkoiluvaatteisiin ja kumisaappaisiin.

4) Mene valtaukselle kaivamaan ja pesemään kiviä. Löytämäsi kullan saat pitää.

5) Tutustu kaivajiin ja opi yhteisössä lisää.

Enkelihippu.

Kultakauppias Janne Kannisto.

Kultamiehen kärsinyt käsi.

Enkelihipun arvo ja kultakuumeen hinta

Enkelihippu on **Jussi Kankaan** löytämä 30 gramman isomus. Tankavaarassa hippu oli oululaisen kultakauppias **Janne Kanniston** hallussa.

- Hinnoista harvemmin puhutaan. Isomukset ovat keräilykappaleita, joiden arvo määrittyy painon lisäksi ulkonäöstä ja löytäjästä. Jos löytäjä on tunnettu ja kunnioitettu kullankaivaja hipun arvo kasvaa. Enkelihipun olen myynyt erään keräilijän kokoelmaan ja se on grammahinnaltaan kalleimpia, joita olen myynyt. Sen kohdalla kaikki asiat natsasivat kohdalleen.

Janne Kannisto on entinen hoitoalan ammattilainen, joka sai kohtalokkaan kultakuumeen parikymmentä vuotta sitten.

- Lähdin lyhyelle lomareissulle Lappiin katselemaan puronvarsia, joista olin lukenut kultakirjoista. Tapasin **Jaakko Mäkisen,** erään viimeisistä elinkautisista eli kultamailla ympärivuotisesti asuvista kaivajista. Hän oli kaivanut kultaa kymmeniä vuosia Hangasojan Kuivakurulla, josta Aleksi-hippu aikanaan oli löytynyt.

Seuraavana kesänä Kannnisto palasi kultamaille ja tutustui kullankaivuun alkeisiin ystävänsä valtauksella. Ja seuraavana kesänä hän jo kaivoi isänsä **Reijo Kanniston** kanssa koko kesän Tankavaaran Lauttaojalla.

- Löysimme 24-grammaisen hipun, joka nimettiin Aslakin uneksi. Tapahtuma oli sellainen jytky, että se käänsi elämäni suunnan. Yritin muutaman vuoden tehdä hoitajan töitä kullankaivuun ohella, mutta lopulta ylihoitaja pani minut seinää vasten ja käski valita.

Vuosien varrella Kannisto opiskeli kullankaivajan työn ohelle kultasepän ammatin. Nyt hän kaivaa kultaa, hioo kiviä, tekee koruja ja myy kultaa.

- Pyrin omien töitteni kautta välittämään asiakkaille Lapin kultamaiden aitoa tunnelmaa.

Kilpailualueen katettu katsomo suojaa tarvittaessa sateelta ja auringolta.

Koti kulkee mukana.

Kultakuume ei katso ikää.